

Centar za sigurnosne studije - BiH

Centre for Security Studies - BH

“Body-worn” kamere policijskih službenika: Šta trebamo znati?

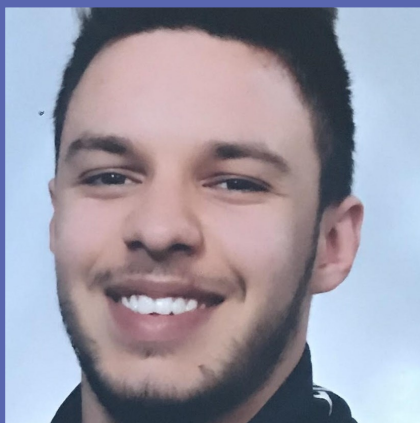
Centar za sigurnosne studije - BiH

Centre for Security Studies - BH

“Body-worn” kamere policijskih službenika: Šta trebamo znati?

Urednik: Benjamin Plevljak, Magistar Politologije usmjerenje sigurnosne i mirovne studije

Autor: Damir Tandara

Damir Tandara je student završne godine integrisanog studija – Upravljanje u kriznim situacijama na Fakultetu za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Univerziteta u Sarajevu. Radi u Centru za sigurnosne studije na poziciji mlađeg istraživača, a njegova polja interesovanja su primjena modernih tehnologija u sigurnosnom sektoru i krizni menadžment.

Januar, 2024

Sadržaj

<i>Predgovor</i>	<i>i</i>
<i>Uvodna razmatranja</i>	<i>1</i>
<i>Definicija „body – worn“ kamera i historija njihovog razvoja</i>	<i>3</i>
<i>Kako funkcioniše sistem „body – worn“ kamera?</i>	<i>5</i>
Tehničke komponente kamera koje će na svojim uniformama nositi policijski službenici MUP KS	<i>6</i>
<i>Zakonska regulativa i ljudska prava</i>	<i>7</i>
Prikupljanje podataka „body – worn“ kamerom	<i>9</i>
Distribucija prikupljenih podataka	<i>12</i>
Pohrana distribuiranih podataka	<i>12</i>
Upravljanje pohranjenim podacima	<i>14</i>
<i>Prava građana u odnosu na prikupljene podatke</i>	<i>15</i>
<i>Zaključak</i>	<i>19</i>
<i>Literatura</i>	<i>21</i>

Predgovor

Transparentniji rad policije je jedan od ključnih zahtjeva javnosti kroz historiju. On je intenziviran razvojem modernih tehnologija koje omogućavaju bliži uvid u rad policije kao službe javne uprave kojoj je povjereno čuvanje javnog reda i poretka, te zaštita temeljnih ustavnih prava i sloboda građana i svih vrijednosti zaštićenih ustavom. S druge strane i policijski službenici imaju potrebu za određenim vidom zaštite, a moderne tehnologije pružaju rješenja ove vrste. One policijske službenike mogu zaštititi prilikom obavljanja njihovog posla, primarno u slučajevima lažnih i neutemeljenih prijava povrede službene dužnosti i zloupotrebe ovlaštenja od strane policijskih službenika. Primjena tehnoloških naprava u radu policije može znatno olakšati radnje dokazivanja, što se reflektuje na olakšano vođenje krivičnog postupka te se korist ovakvih naprava prožima izvan domena striktno policijske djelatnosti. Pored višestruke koristi koju moderne tehnologije pružaju prilikom obavljanja policijskih poslova, postoje određene stavke koje izazivaju zabrinutost javnosti i građana u odnosu na ovu temu. Prevažodno je to zaštita ljudskih prava, odnosno iznalaženje adekvatnih načina zaštite ljudskih prava usljed korištenja modernih tehnologija od strane policijskih službenika prilikom obavljanja policijskih dužnosti, a posebno uređaja za audio i video snimanje. Nedoumica je prisutna i kod službeničkog i rukovodstvenog kadra policije. Naime, najveću brigu službenicima zadaje pitanje da li će morati snimati kompletnu smjenu ili samo interakcije sa građanima, dok rukovodioce brine kontrola nad primjenom ovog sistema od strane samih službenika. Za njih je neophodno da iznađu najefikasnije rješenje kojim će regulisati pomenuto pitanje i na najbolji mogući način zaštititi prava građana od svih zloupotreba do kojih može doći korištenjem „body – worn“ kamera.

Uvodna razmatranja

Upotreba tehnoloških naprava je neophodna prilikom obavljanja bilo koje vrste posla u modernom dobu. Tehnološki razvoj je dosegao takav nivo da je nemoguće obavljati bilo koju djelatnost bez upotrebe barem jedne tehnološke naprave, a logika nalaže da ukoliko težimo ka kvalitetnijem obavljanju poslova potrebni su nam najmoderniji tehnološki sistemi i naprave te kadar edukovan za upravljanje istim. Ljudi i tehnologija su međusobno zavisni jedno od drugog, a njihova simbioza kreira sistem zadužen za obavljanje zadataka u svim sferama djelovanja.

Kada govorimo o sigurnosnom sektoru kao jednom od sektora koji su najviše obuhvaćeni uticajem tehnologije, nabavka najmodernijih tehnoloških sistema postaje obaveza svih njegovih aktera. Fokus je na tehnološkim sistemima i opremi, personaliziranim striktno za upotrebu prilikom obavljanja sigurnosnih i policijskih djelatnosti.

Jedna od tehnologija koja je u svijetu sigurnosti privukla veliku pažnju, a odnosi se na rad policijskih organa, jesu „body – worn“ kamere (kamere koje se nose pričvršćene na tijelu). Prva generacija modernih „body – worn“ kamera predstavljena je u Velikoj Britaniji (VB) 2005. godine, što ukazuje na činjenicu da ne govorimo o „najmodernijoj“ tehnologiji, jer je u modernom dobu osamnaest godina dug period. Ipak, interesantna je evolucija ovih naprava od godine kada su prvi put upotrijebljene pa sve do danas. Smatra se da niti jedna tehnologija primjenjivana od policijskih agencija nije napredovala kao „body – worn“ kamere od perioda kada su prvi put upotrijebljene.¹

Iako su korisne naprave, sistemi „body – worn“ kamera neupitno zadiru u sferu privatnosti građana, a ovo pitanje je i prije samog nastanka „body – worn“ kamera bilo značajno u evropskom pravu. Na to ukazuje činjenica da je Direktiva 95/46/EZ² čak u osam recitala pozivala na temeljna prava i slobode pojedinca. Posebna pažnja posvećena je pravu na privatnost, što podrazumijeva da je tadašnja namjera evropskog zakonodavca bila, ne zaštititi lične podatke čovjeka kao takve, već ih zaštititi kako bi se zaštitilo čovjekovo pravo na privatnost.³ Tehnološki napredak koji podrazumijeva i nastanak body – worn kamera, te sam njihov napredak, državama koje ih koriste nameću obavezu uspostave najpogodnijih sistema kontrole prilikom primjene

¹ Scott Harris, „Product Feature: The Continuous Evolution of the Body – Worn Camera“, Police Chief, <https://www.policechiefmagazine.org/product-feature-the-continuous-evolution-of-the-body-worn-camera/>, pristupljeno 05.12.2023.

² Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, *Official Journal L* 281, 23/11/1995 P. 0031 – 0050, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31995L0046:en:HTML>, pristupljeno 05.12.2023.

³ Prof. Dr. sc Bukovac Puvača Maja, Demark Armando, mag. lur. 2019: „Pravo na zaštitu osobnih podataka kao temeljno pravo i odgovornost za štetu zbog njegove povrede“, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 40, br. 1, 287-315, https://bib.irb.hr/datoteka/997721.11_Bukovac_Puvaca_2.pdf, pristupljeno 05.12.2023.

“Body-worn” kamere policijskih službenika: Šta trebamo znati?

ovih sistema. Osnovni cilj je zaštita ličnih podataka građana te njihovih građanskih i ljudskih prava.

Unutar Evropske unije (EU) ovo pitanje uređeno je Općom uredbom o zaštiti podataka (eng. General Data Protection Regulation – GDPR) iz 2016. godine, čijim je usvajanjem van snage stavljena Direktiva Evropske unije o zaštiti podataka. Ovaj podatak ukazuje na to da se nadležna tijela EU profesionalno i kontinuirano bave pitanjem zaštite podataka. Kada je riječ o obradi podataka od policijskih organa, to pitanje uređuje Policijska direktiva EU (eng. Police Directive ili sve češće Law Enforcement Directive – LED) iz iste godine. GDPR i LED su se počele primjenjivati na području članica EU 2018. godine.⁴ Iako Bosna i Hercegovina (BiH) nije članica EU, sticanje kandidatskog statusa za članstvo u EU 2022. godine, zahtijeva usklađivanje bosanskohercegovačkih propisa s važećim propisima unutar EU, stoga su dva pomenuta dokumenta iznimno značajna. Policijska direktiva je također značajna zbog saradnje organa za sprovođenje zakona u BiH s organima za sprovođenje zakona EU. Da bi se ova saradnja ostvarila, bosanskohercegovački organi za sprovođenje zakona moraju garantovati jednak nivo zaštite ličnih podataka s nivoom organa za sprovođenje zakona u EU.

Najznačajniji od dokumenata koji se odnose na zaštitu ljudskih prava u BiH jeste Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda iz 1950. godine i njeni protokoli, koji zauzimaju posebno mjesto u Ustavu BiH. Naime, Konvencija se sa svojim protokolima direktno primjenjuje u BiH i ima prioritet nad svim ostalim zakonima.⁵

Bosanskohercegovačkoj javnosti „body – worn“ kamere privukle su pažnju 2021. godine kada je aktuelni ministar unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo, Admir Katica, najavio nabavku ove opreme.⁶ Projekat nabavke prošao je kroz buran period te je procedura okončana krajem 2023. godine. Pomenuti projekat je pokrenuo mnoga pitanja koja se tiču načina upotrebe i zakonske regulative kojom će isti biti uređeni, a najviše pitanja pokrenuto je u oblasti zaštite ljudskih prava i zaštite ličnih podataka građana koji će se prikupljati upotrebom ovog sistema.

⁴ Pejić Jelena, 2019: „Šta je Policijska direktiva Evropske Unije? – kako organi za sprovođenje zakona (treba) da štite lične podatke?“, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, <https://bezbednost.org/wp-content/uploads/2020/06/sta-je-policijska-direktiva-evropske-unije.pdf>, pristupljeno 07.12.2023.

⁵ <https://ehr-bih.org/>, pristupljeno 12.15.2023.

⁶ Krcić - Nalo Amanda, 2021: „Policajci u Sarajevu će nositi kamere na uniformama“, Dnevni Avaz, <https://avaz.ba/vijesti/bih/646496/polica-jci-u-sarajevu-ce-nositi-kamere-na-uniformama>, pristupljeno 05.12.2023.

Definicija „body – worn“ kamera i historija njihovog razvoja

Pravilnikom o izmjeni i dopunama Pravilnika o načinu držanja i nošenja oružja i municije, vrstama naoružanja i municije, opreme i posebne opreme policijskih službenika uprave policije Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo (MUP KS) „body – worn“ kamere su definisane na sljedeći način: „mini video kamera je uređaj za snimanje audio i video materijala namijenjen za evidentiranje toka događaja prilikom obavljanja poslova i zadataka policijskih službenika na terenu, a koji je putem odgovarajućeg držača pričvršćen na prednji dio uniforme policijskog službenika ili koji je na odgovarajućem mjestu ugrađen na službenom motornom vozilu.“⁷

Smatra se da su, kao što je napisano u uvodnom razmatranju, „body – worn“ kamere prvi put zvanično primjenjene u VB. Policijske uprave Kornvel i Devon su prve koje su implementirale i testirale ovu tehnološku opremu 2005. godine. U svrhu podrške kampanji protiv nasilja u porodici u VB, projekat koji su započele ove dvije policijske uprave dosegao je državni nivo kroz period od godinu dana. Primjena „body – worn“ kamera u ovom periodu pokazala se iznimno korisnom u domenu krivičnog gonjenja počinitelaca krivičnih djela nasilja u porodici. Naime, kao što je poznato, žrtve nasilja u porodici često ne prijavljuju nasilje, ali upotrebom „body – worn“ kamera policijski službenici su mogli, izašavši na lice mjesta, prikupiti dovoljan broj dokaza za krivično gonjenje počinitelja ovih krivičnih djela. Pomenuta kampanja je pokazala da je upotreba „body – worn“ kamera omogućila značajan napredak u kvaliteti dokaza dostavljenih od policijskih službenika. Do 2011. godine, službenici više od 40 policijskih uprava diljem VB bili su opremljeni „body – worn“ kamerama.⁸ Analize na području gradova Aberdeena i Paisleya u Škotskoj pokazuju da je u onim četvrtima u kojima je proveden program upotrebe „body – worn“ kamera policijskih službenika došlo do znatnog pada stope počinjenih prekršaja u odnosu na područja drugih opština. Također, zabilježen je rast stope ranih priznanja krivice u slučajevima u čijem rasvjetljavanju su sudjelovali policijski službenici opremljeni body – worn kamerama. Smanjen je i broj napada na policajce te vrijeme potrošeno na papirologiju, što je omogućilo policijskim službenicima duže provođenje vremena u patrolama.⁹ Smatra se da su upravo ovakvi rezultati doprinijeli porastu upotrebe „body – worn“ kamera u predstojećem periodu.

⁷ Pravilnik o izmjeni i dopunama pravnika o načinu držanja i nošenja oružja i municije, vrstama naoružanja i municije, opreme i posebne opreme policijskih službenika Uprave policije i Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo (*Službene novine Kantona Sarajevo; broj 5 – Strana 313;*), 2021.

⁸ American Police Officers Alliance, 2018; „Police Use Body Worn Video, a Brief History“, <https://americanpoliceofficersalliance.com/police-use-body-worn-video-brief-history/>, pristupljeno 07.12.2023.

⁹ Flexible Research Contract, 2011: Evaluation in the Community Safety Unit Body Worn Video Projects in Paisley and Aberdeen, ODS Consulting, <https://www.3eyetech.com/wp-content/uploads/2012/01/Body-Worn-CCTV-Final-report-July-2011.pdf>, pristupljeno 08.12.2023.

„Body-worn“ kamere policijskih službenika: Šta trebamo znati?

Proces implementacije sistema „body – worn“ kamera pokrenut je 2012. godine u tri grada Sjedinjenih Američkih Država (SAD), Phoenixu, Mesi i Rialtu - gdje je program imao najbolje učinke, što je rezultovalo padom stope prijave protiv policijskih službenika za 88%. Naravno, postoje i negativni primjeri upotrebe „body – worn“ kamera. Stanovnici problematičnih četvrti u SAD-u su često odbijali saradivati sa policijskim službenicima kada bi shvatili da su oni opremljeni „body – worn“ kamerama. Postoji velika vjerovatnoća da stanovnici takvih četvrti imaju bojazan od sumnjivih osoba koje žive u istim naseljima i ne žele da se ugroze tako što će postojati zabilješka o njihovoj saradnji sa policijom. Ovakve prakse pokazuju da „body – worn“ kamere mogu imati kontraefekat u područjima u kojima postoji nepovjerenje prema policiji. Prvu prepreku razvoju ovog sistema u SAD-u predstavljao je finansijski aspekt. Tadašnji predsjednik SAD-a, Barak Obama, predložio je federalnoj vladi da lokalnim vlastima nadoknadi polovinu troškova implementacije sistema body – worn kamera. Time je Kongres trebao odobriti 75 miliona dolara za kupovinu 50 hiljada uređaja u periodu od tri godine. U septembru 2015. godine državna tužiteljica, Loretta Lynch, objavila je da je Ministarstvo pravosuđa SAD-a isplatilo bespovratna sredstva u vrijednosti od 23.2 miliona dolara za širenje programa i daljnja istraživanja. Danas, sistem body – worn kamera raširen je diljem SAD-a.¹⁰ Američka javnost je također podržala implementaciju sistema „body – worn“ kamera unutar policijskih struktura, što pokazuju rezultati anketnog ispitivanja provedenog u SAD-u koje je rezultiralo činjenicom da 93% građana unutar SAD-a podržava implementaciju ovakvog sistema, dok je procenat policijskih službenika koji podržavaju implementaciju 66%.¹¹

Susjedne zemlje BiH, Republika Hrvatska (RH) i Republika Srbija (RS), također primjenjuju ovu vrstu tehnologije. RH je sa primjenom sistema „body – worn“ kamera započela 2015. godine, ali javnost RH primjenom nije zadovoljna. Naime, kako navodi portal „Danas“, pilot projekat započet 2015. godine nije u potpunosti uspješno implementiran, a godišnje održavanje sistema RH državu košta 239,000 hrvatskih kuna¹², sa PDV-om.¹³ RS je isti sistem implementirala prije svega par mjeseci, tačnije 1.9.2023. godine i bježi pozitivna prva iskustva. Potpukovnik policije, Dejan Stević, za portal „Alo“, otkrio je kako u prva dva mjeseca primjene ovog sistema nije bilo niti jedne pritužbe protiv policijskih službenika zbog nepravilnog ili nezakonitog postupanja.

¹⁰ American Police Officers Alliance, 2018.; „Police Use Body Worn Video, a Brief History“, <https://americanpoliceofficersalliance.com/police-use-body-worn-video-brief-history/>, pristupljeno 08.12.2023.

¹¹ Donohue Richard H., Hollywood John S., Peterson Samuel, Harrison Bob, Tapia Daniel, Bhatt Sunny D., Strickland Candace, 2023: „Independent Assessment of the ICE Body – Worn Camera Pilot Program“, Homeland Security Operational analysis Center, https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA2014-2.html, pristupljeno 08.01.2024.

¹² 239,000 Hrvatskih Kuna iznosi 62,000 BAM.

¹³ „Što se dogodilo s kamerama na policijskim odorama? Plaćamo ih, a ne koriste se, Danas.hr, <https://danas.hr/hrvatska/sto-se-dogodilo-s-kamerama-na-policijskim-odorama-placamo-ih-a-ne-koriste-se>, pristupljeno 10.01.2024.

Kamere su zabilježile 13 događaja prilikom kojih su građani pokušali podmititi policijske službenike, te po jedan slučaj lažnog predstavljanja i vrijeđanja policijskih službenika.¹⁴ Koncept primjene u KS će biti najbliži onom iz RS, jer će kamerama biti opremljeni samo službenici saobraćajne policije. Aktuelni ministar unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo, Admir Katica, najavio je da bi se sa primjenom sistema „body – worn“ kamera moglo započeti u drugom kvartalu 2024. godine.¹⁵

Kako funkcioniše sistem „body – worn“ kamera?

Dilema nastaje kada se postavi pitanje funkcionisanja sistema „body – worn“ kamera. Prenose li se snimci uživo ili se pohranjuju u policijske baze podataka nakon završetka smjene? Da li će kamere biti upaljene konstantno ili će ih policijski službenici gasiti na pauzi? Da li će policijskim službenicima biti ostavljen prostor donošenja odluke o situacijama kada je neophodno upaliti kameru? Ova i slična pitanja su ona koja se, uz pitanja zaštite ličnih podataka i ljudskih prava, najčešće postavljaju kada je riječ o sistemima „body – worn“ kamera. Još uvijek nije ponuđen konkretan odgovor na koji način će korištenje „body – worn“ kamera policijskih službenika biti uređeno u KS. Strane prakse pokazuju da većina sistema „body – worn“ kamera ima sistem „međuspremnik“. Sistem funkcioniše na način da kamera kreira vizuelne zabilješke, bez zvučnih, u intervalima od trideset sekundi ili jedne minute, konstantno, a ukoliko u tom periodu policijski službenik nije manualno započeo radnju snimanja, snimljeni interval se briše kako ne bi zauzimao memorijski prostor. U trenutku kada policijski službenik manualno uključi snimanje sačinjava se zabilješka od tog datog trenutka, uz prethodnih trideset sekundi ili jednu minutu, zavisno od postavki sistema. Ovaj „pre – record“ interval sprema se zbog slučajeva prilikom kojih hitnost situacije spriječava policijskog službenika da uključi snimanje. „Pre – record“ interval može biti od značaja za pojašnjavanje postupaka policijskog službenika u datoj situaciji u slučajevima kada je takvo pojašnjenje neophodno.¹⁶ Postoje i oni sistemi koji ne funkcionišu na principu „međuspremnik“ te se snimanje vrši od onog trenutka kada policijski službenik fizički pokrene rad kamere, bez snimanja prethodnih vremenskih intervala. Snimak se pohranjuje unutar integrisane memorijske kartice te se na kraju smjene ili po podnesku izvještaja dostavlja nadležnim licima ili, pak, kontrolni centri bivaju automatski obaviješteni

¹⁴ Ljutić Milica, 2023: „Šta su sve snimile kamere na uniformama saobraćajne policije? Evo kako reaguju građani, Alo.rs, <https://www.alo.rs/vesti/drustvo/821111/sta-su-sve-snimile-kamere-na-uniformama-saobracajne-policije-evo-kako-reaguju-gradani/vest>, pristupljeno 10.01.2024.

¹⁵ Fena, 2023: „Ministar MUP-a KS najavio kada bi se body kamere mogle naći na uniformama policajaca“, N1 BiH, <https://n1info.ba/vijesti/ministar-mup-a-ks-najavio-kada-bi-se-body-kamere-mogle-naci-na-uniformamama-policajaca/>, pristupljeno 10.12.2023.

¹⁶ Layton Julia, 2015: „How Police Body Cameras Work?“, How Stuff Works, <https://people.howstuffworks.com/police-body-cameras.htm>, pristupljeno 11.12.2023.

“Body-worn” kamere policijskih službenika: Šta trebamo znati?

kada je kamera upaljena te dobijaju živi prijenos svega što kamera bilježi. Svi su izgledi da će se u KS primjenjivati posljednji pomenuti sistem.

Može se zaključiti da je sistem „body – worn“ kamera kompleksan i objedinjuje segmente obrade i zaštite podataka te mora biti detaljno regulisan pravilnicima kako bi se obezbijedila njegova maksimalna učinkovitost. Navedeno podrazumijeva obaveznu obuku svih aktera koji će primjenjivati ovaj sistem i podizanje svijesti građana o benefitima ovog sistema.

Tehničke komponente kamere koje će na svojim uniformama nositi policijski službenici MUP KS

Na osnovu fotografija koje su objavljene na zvaničnoj stranici MUP-a KS, a što je javnosti prenio internetski portal „Fokus“¹⁷ na uniformama policijskih službenika naći će se kamere za tijelo kineskog proizvođača „Hytera“, model VM780. Ovaj model kamere funkcioniše na način da nakon uključivanja kamere od strane policijskog službenika, kontrolni centar dobija uvid u živi prijenos situacije koja se snima kako bi se stekla realna slika o situaciji na terenu. VM780 model pruža 4G tehnologiju praćenja koja omogućava distribuciju snimka uživo. Ovaj model opremljen je sa rotirajućom kamerom čiji se objektiv može zakrenuti okomito za 216°, što pruža optimalan ugao posmatranja i fleksibilne položaje nošenja za snimanje kritičnih događaja. Uređaj (MGS verzija)¹⁸ posjeduje senzor za zvjezdanu svjetlost koji pruža mogućnost odličnog osvjetljenja u okolnostima slabije vidljivosti. VM780 čak i u uvjetima ekstremno slabog osvjetljenja može snimiti jasne i šarene slike s više detalja, npr. ljudsko lice ili broj registarske oznake. 3500 mAh baterija uređaja čiji je rad baziran na tehnologiji smanjene energetske upotrebe omogućava kontinuirano snimanje u trajanju od 11 sati. Ova karakteristika daje priliku da se pitanje načina upotrebe „body – worn“ kamere od policijskih službenika reguliše na način da mogu imati upaljene kamere tokom trajanje cijele smjene.

¹⁷ Fena, 2023: „Ovako izgledaju body kamere koje će nositi pripadnici MUP-a KS, najavljeno i od kada“, Fokus.ba, <https://www.fokus.ba/vijesti/bih/ovako-izgledaju-body-kamere-koje-ce-nositi-pripadnici-mup-a-ks-najavljeno-i-od-kada/>, pristupljeno 11.12.2023.

¹⁸ Micro Gimbal Stabilization (MGS) podrazumijeva stabilizaciju uređaja mehanizmom kardanskog ovjesa kojim se određeno fizikalno tijelo učvršćuje, ali ne sputava njegovo zakretanje na sve strane. Ovjes se sastoji od triju prstenova, od kojih svaki omogućava zakretanje oko jedne od triju okomitih osi.

Zakonska regulativa i ljudska prava

U nastavku teksta detaljno je prikazan proces obrade ličnih podataka kroz sve njegove etape. Svaka etapa je zasebno analizirana skupa sa zakonskim rješenjima koja se na nju odnose. Kada je riječ o „body – worn“ kamerama koje su najnoviji sistem za ostvarenje procesa obrade ličnih podataka, analizirano je kako isti korespondira sa postojećim zakonskim okvirom. Cilj analize je bio ustanoviti koje vrste prilagodbi su neophodne, i da li su neophodne, kako bi pomenuti sistem funkcionisao na najefikasniji način. Za potrebe analize, razmatran je zakonski okvir u BiH te međunarodne konvencije i Pakt o građanskim i političkim pravima kojima je BiH pristupila.

Tako, Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima iz 1966. godine, u članu 17, navodi da:

1. „Niko ne može biti izložen proizvoljnom ili nezakonitom miješanju u privatni život, porodicu, stan ili prepisku, niti protivzakonitim napadima na čast i ugled.
2. Svako ima pravo na zakonsku zaštitu od takvog miješanja ili napada“.¹⁹

Šesnaest godina ranije, to isto je određeno i u Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Konvencija, koja ima prioritet nad svim ostalim zakonima u BiH, u članu 8, određuje da:

1. „Svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života, doma i prepiske.
2. Javne vlasti neće se miješati u vršenje ovog prava sem ako to nije u skladu sa zakonom i neophodno u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbjednosti, javne bezbjednosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprječavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih“.²⁰

Razmatrajući domaću zakonsku regulativu u kontekstu tematike ovog rada, posebno mjesto zauzima Zakon o zaštiti ličnih podataka BiH. Zakonom se određuje da je obrada ličnih podataka „bilo koja radnja ili skup radnji koje se vrše nad podacima, bilo da je automatska ili ne, a posebno prikupljanje, unošenje, organizovanje, pohranjivanje, prerađivanje ili izmjena, uzimanje, konsultovanje, korišćenje, otkrivanje prenosom, širenje ili na drugi način

¹⁹ Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, *usvojen na Općoj skupštini Ujedinjenih naroda, 16 decembra 1966. godine rezolucija br. 2200 A /XXI/), stupio na snagu 23. marta 1976. godine,* <http://www.mhrr.gov.ba/pdf/medunarodnipakt%20b.pdf>, pristupljeno 10.12.2023.

²⁰ Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda 1950; kako je izmijenjena Protokolima 11 i 14, s protokolima 1, 4, 6, 7, 12 i 13, Sekretarijat Evropskog suda za ljudska prava, juni 2010., http://mhrr.gov.ba/ured_zastupnika/dokumenti/default.aspx?id=1474&langTag=bs-BA, pristupljeno 22.12.2023.

“Body-worn” kamere policijskih službenika: Šta trebamo znati?

omogućavanje pristupa podacima, svrstavanje ili kombinovanje, blokiranje, brisanje ili uništavanje“.²¹

Za obradu ličnih podataka, bitno je ukazati i na Konvenciju za zaštitu pojedinaca u vezi sa automatskom obradom ličnih podataka (Konvencija 108), odnosno njen Protokol iz 2018. godine. Protokol propisuje da lični podaci, koji su predmet automatizovane obrade, trebaju biti:

- a) „pribavljeni i obrađeni u dobroj vjeri i zakonito,
- b) pohranjeni u određene i zakonite vrhe i ne smiju biti upotrijebljeni na način koji je nespojiv s tim svrhama,
- c) odgovarajući, mjerodavni i ne suvišni u odnosu na svrhe u koje su pohranjeni,
- d) tačni i, kada je to potrebno, ažurirani,
- e) sačuvani u obliku koji omogućava identifikaciju subjekata podataka tokom radobolja koje nije duže nego što nalaže svrha u koju su pohranjeni“ – Protokol CETS 223 (Konvencija 108+).²²

Uvažavajući prethodno navedeno, zaštita ličnih podataka je svojevrsan preduslov za uživanje prava na poštovanje privatnog i porodičnog života, doma i prepiske. Ova činjenica ukazuje da su zaštita podataka i pravo na privatnost, kao jedno od osnovnih ljudskih prava, neraskidivi, odnosno da se u svakom slučaju moraju posmatrati kao specifična cjelina.²³ U slučaju obrade ličnih podataka, MUP KS, kao organ uprave, imaće ulogu kontrolora²⁴ i obrađivača²⁵.

Član 5. Zakona o zaštiti ličnih podataka BiH definiše da je za obradu podataka potrebna saglasnost²⁶ nosioca podataka²⁷, a član 6. uređuje one slučajeve kada saglasnost nije potrebna. Relevantni za ovu analizu, to su oni slučajevi u kojima je predviđena obrada u skladu sa zakonom ili je ista neophodna da bi se ispunile nadležnosti koje su zakonom utvrđene.

²¹ Zakon o zaštiti ličnih podataka Bosne i Hercegovine, („Sl. Glasnik BiH, br. 49/2006, 76/2011, 89/2011 – ispr.), <https://www.paragraf.ba/propisi/bih/zakon-o-zastiti-licnih-podataka.html>, pristupljeno 05.12.2023.

²² Predsjedništvo BiH je donijelo Odluku o ratifikaciji Konvencije 108+ (Protokol CETS 223) 24.08.2022. Odluka je objavljena 20.09.2022. godine u Službenom listu Bosne i Hercegovine – Međunarodni ugovori br. 7/22.

²³ Vodić kroz sudsku praksu Evropskog suda za ljudska prava – zaštita podataka, 28.02.2023.

²⁴ **Kontrolor** je svaki javni organ, fizičko ili pravno lice, agencija ili drugi organ koji samostalno ili zajedno sa drugim vodi, obrađuje i utvrđuje svrhu i način obrade ličnih podataka na osnovu zakona ili propisa - Zakon o zaštiti ličnih podataka Bosne i Hercegovine, („Sl. Glasnik BiH, br. 49/2006, 76/2011, 89/2011 – ispr.).

²⁵ **Obrađivač** je fizičko ili pravno lice, javni organ, agencija ili drugi organ koji obrađuje lične podatke u ime kontrolora. – Zakon o zaštiti ličnih podataka Bosne i Hercegovine, („Sl. Glasnik BiH, br. 49/2006, 76/2011, 89/2011 – ispr.), <https://www.paragraf.ba/propisi/bih/zakon-o-zastiti-licnih-podataka.html>, pristupljeno 05.12.2023.

²⁶ Zakon o zaštiti ličnih podataka Bosne i Hercegovine, („Sl. Glasnik BiH, br. 49/2006, 76/2011, 89/2011 – ispr.), član 5, <https://www.paragraf.ba/propisi/bih/zakon-o-zastiti-licnih-podataka.html>, pristupljeno 05.12.2023.

²⁷ **Saglasnost nosioca podataka** podrazumjeva svaku konkretnu i svjesnu naznaku želje nosioca podataka datu slobodnom voljom kojom nosilac podataka daje svoj pristanak da se njegovi podaci obrađuju. – Zakon o zaštiti ličnih podataka Bosne i Hercegovine, („Sl. Glasnik BiH, br. 49/2006, 76/2011, 89/2011 – ispr.), <https://www.paragraf.ba/propisi/bih/zakon-o-zastiti-licnih-podataka.html>, pristupljeno 06.12.2023.

Također, relevantni su slučajevi kada se vrši obrada u svrhu ispunjavanja zadataka koji su u javnom interesu.²⁸

U svrhu detaljnije analize procesa rada sistema „body – worn“ kamera, postojećeg zakonskog okvira koji se na sistem odnosi, njegovog uticaja na ljudska prava te postojećih dilema, u nastavku teksta biti će obrađene sve relevantne etape procesa.

Prikupljanje podataka „body – worn“ kamerom

Prikupljanje podataka, kada je riječ o primjeni sistema „body – worn“ kamera, podrazumijevat će bilježenje vizuelnih i zvučnih podataka tehničkim sredstvima. Član 3. Zakona o policijskim službenicima Kantona Sarajevo definiše osnove rada policijskih službenika ovog kantona, a u članu 2. navedeno je da policijski službenici djeluju na nepristrasan i zakonit način vođen javnim interesom da služe i pomažu javnosti, promovirajući razvoj i očuvanje demokratske prakse u skladu sa zaštitom ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Isti Zakon uređuje i aktivnosti prikupljanja podataka od policijskih službenika, snimanjem na javnim mjestima, i uslove u kojima je to prikupljanje odobreno kroz član 26. u njegova dva stava. U prvom stavu ovog člana Zakona regulisano je pitanje kada su to policijski službenici ovlašteni kreirati audio i video snimke te se navodi da „radi sprečavanja krivičnih djela, činjenja prekršaja ili radi održavanja reda i sigurnosti policijski organ može na javnim mjestima vršiti audio i video snimanje lica ili grupe lica, okruženja i svake druge okolnosti i predmeta“.

Zakon uređuje i pitanje načina pravilnog postavljanja uređaja za audio i video snimanje na javnim mjestima, tako što nalaže da isti moraju biti lako uočljivi za javnost. Dakle, policijski službenici saobraćajne policije MUP-a KS mogu bilježiti audio i video podatke prilikom, primjera radi, uočavanja počinjenih saobraćajnih prekršaja, ali i u slučajevima provođenja mjera redovne kontrole saobraćaja, što obuhvata svaki oblik njihove interakcije s građanima.

Zakon o policijskim službenicima KS ovlašćuje policijske službenike da u skladu sa svojim nadležnostima i posebnim propisima obrađuju informacije, uključujući i lične podatke te se ta obrada vrši u skladu sa odredbama Zakona o zaštiti ličnih podataka, osim ako nije uređeno drugačije. Podaci prikupljeni korištenjem sistema „body – worn“ kamera biti će obrađivani u policijske svrhe što podrazumijeva obradu ličnih podataka koju vrši policijski organ radi sprječavanja i suzbijanja kriminala i održavanja javnog reda. Pravo pristupa i obrade podataka iz evidencije policijskog organa ima samo zaposleni na osnovu posebnog ovlaštenja kada je to neophodno za izvršavanje poslova policijskog organa.²⁹

²⁸ Zakon o zaštiti ličnih podataka Bosne i Hercegovine, („Sl. Glasnik BiH, br. 49/2006, 76/2011, 89/2011 – ispr.“), član 6, <https://www.paragraf.ba/propisi/bih/zakon-o-zastiti-licnih-podataka.html>, pristupljeno 06.12.2023.

²⁹ Zakon o policijskim službenicima Kantona Sarajevo; („Sl. novine Kantona Sarajevo“, br.38/2018, 26/2019, 39/2020), član 34, <https://www.paragraf.ba/propisi/kantona-sarajevo/zakon-o-policijskim-sluzbenicima-kantona-sarajevo.html>, pristupljeno 06.12.2023.

“Body-worn” kamere policijskih službenika: Šta trebamo znati?

Ovakvim propisom zakon formalno štiti sve prikupljene podatke od zloupotreba te se građanima garantuje sigurnost kada se radi o korištenju sistema „body – worn“ kamera. Ovakav zakonski okvir nameće zaključak da će najprikladniji način funkcionisanja ovog sistema biti paljenje kamera od policijskih službenika onda kada dođu u interakciju sa određenim licem ili grupom lica uslijed obavljanja policijskih poslova, što stvara dalje komplikacije. Naime, jedan od glavnih ciljeva koji se želi ostvariti implementacijom sistema „body – worn“ kamera za pripadnike saobraćajne policije MUP-a KS jeste borba protiv korupcije koja je dvojaka. S jedne strane, nastoji se onemogućiti policijskim službenicima uzimanje mita kako zauzvrat ne bi kaznili lice koje je napravilo saobraćajni prekršaj te, s druge strane, cilj je onemogućiti fizičkim licima da pokušaju podmititi policijske službenike.

Međutim, ukoliko bi se kamere palile samo u slučajevima kada policijski službenik dođe u interakciju s fizičkim licem, ne može se garantovati da će policijski službenik tu proceduru poštovati. Do ovog zaključka nije teško doći, jer policijski službenici ni u kojem slučaju ne bi smjeli primiti bilo koji oblik mita, a ovaj fenomen je u cijeloj BiH prisutan.³⁰

Rješenje je mnogo kompleksije od implementacije sistema „body – worn“ kamera za policijske službenike, te ono, posebice uslijed drastično povišenog standarda života u BiH, može podrazumijevati povećanje plata policijskim službenicima. Na taj način bi se umanjio rizik da se takve radnje izvršavaju. Neophodno je i postrožavanje mjera unutrašnje kontrole. Kao drugo rješenje analizirana je mogućnost rada kamera tokom cijele smjene policijskog službenika, ali to bi podrazumijevalo veliku količinu podataka od kojih većina ne bi bila upotrebljiva, a bila bi podložna različitim zloupotrebama. Dalje, ovakav način primjene sistema „body – worn“ kamera mogao bi uzrokovati velika tehnološka opterećenja baza podataka te opterećenje ljudskih resursa zaduženih za njihovu obradu, što ni u kojem slučaju ne bi bilo isplativo. Osjećaj nelagode se može javiti kod policijskih službenika prilikom obavljanja njihovog posla zbog same činjenice da ih neko snima. Istraživanja pokazuju da policijski službenici opremljeni „body – worn“ kamerama pate od povećanog stresa i podložniji su „burnout“ sindromu.³¹

³⁰ To dovodi do narušavanja povjerenja građana u policijske strukture. Primjer radi, izvještaj Centra za sigurnosne studije, iz 2017. godine, pokazuje da je došlo do smanjenja povjerenja građana u policiju u oba entiteta BiH i Brčko distriktu BiH kroz period od tri godine. Nadalje, najmanje povjerenja imali su mladi ljudi, od kojih je samo 4% imalo potpuno povjerenje u policiju. Nalazi istraživanja navedenog izvještaja pokazali su da građani BiH percipiraju policajke profesionalnijima i ljubaznijima od policajaca te da policajce smatraju korumpiranima. Vidjeti u: Kržalić Armin. 2017. „Stavovi građana o policiji“. Centar za sigurnosne studije BiH. <https://css.ba/wp-content/uploads/2016/02/Bosna-i-Hercegovina-Stavovi-gra%C4%91ana-o-policiji-2016-3.pdf>, pristupljeno 10.01.2024.

³¹ Burnout sindrom se određuje kao „konstelacija simptoma vezanih uz posao, a koji se obično javljaju kod osoba bez historije psiholoških ili psihijatrijskih poremećaja. Sindrom je potaknut neskladom ideala i očekivanja zaposlenika sa stvarnim zahtjevima njihovog posla. U početnim fazama pojedinci osjećaju povećan stres i razočarenje koji su vezani uz posao, a tri najučestalija simptoma su iscrpljenost, depersonalizacija i smanjeno lično postignuće“. Vidjeti u: „What is Burnout Syndrome (BOS)?“. American Thoracic Society. <https://www.thoracic.org/patients/patient-resources/resources/burnout->

Također, policijski službenici opremljeni „body – worn“ kamerama imaju lošiju percepciju organizacijske podrške od onih koji nisu opremljeni istima. Kod policijskih službenika opremljenih kamerama zabilježen je i niži moral pri obavljanju njihovih zadataka, najviše zbog toga što osjećaju da ih neko špijunira. Očekuje se da će „body – worn“ kamere promijeniti policiju primjenom teorije odvratanja³², kojom je definisano da ljudi više poštuju pravila i prihvatljivije se ponašaju kada misle da ih neko posmatra.³³ Rukovodstvo MUP-a KS, ali i svih onih koji u budućnosti započnu sa primjenom „body – worn“ kamera, posebnu pažnju će morati obratiti na psihološke efekte koje takve kamere proizvode, te bi bilo poželjno kroz edukacije pružati i određeni vid psihološke podrške službenicima koji su njima opremljeni.

Javnosti je interesantno i pitanje da li će se kamere gasiti na pauzama u slučaju da se pravilnikom uredi da je obavezno snimanje tokom cijele smjene. Ukoliko bi rješenje bilo takvo, ostavio bi se prostor za manipulativne djelatnosti u toku perioda pauze, odnosno perioda kada se snimanje obustavi te jedino ide u prilog sužavanju vremenskog okvira za činjenje npr. koruptivnih djelatnosti. Uz ovakav sistem funkcionisanja, obavezno je uspostaviti prikrivene unutrašnje kontrole. Jedan od načina za to bio bi slanje prikrivenih kontrolnih grupa u okviru MUP-a KS, koje bi s namjerom počinile saobraćajni prekršaj kako bi se analizirala reakcija patrole koja se nastoji kontrolisati, na lokalitetu na kojem je patrola raspoređena. Službenici opremljeni kamerama bi ih morali zaustaviti i upaliti kameru uslijed interakcije. Naravno, ni ovaj način ne može garantovati potpuno sprečavanje koruptivnih radnji u ovom segmentu policijskog djelovanja. Međutim, postojat će psihološki efekat koji se ogleda u tome da će policijski službenici, koji potencijalno imaju namjeru izvršenja koruptivnih radnji u vidu primanja mita od lica koja su načinila saobraćajni prekršaj, morati biti konstantno „na oprezu“, jer nemaju uvid u to da li su počinio prikriveni policijski službenici. Takav psihološki efekat može odvratiti policijske službenike i od samog pokušaja činjenja ovakvih radnji. Također, nepredvidivost njihovih akcija, jer se govori o ad hoc grupama, može znatno povećati šansu za otkrivanjem službenika koji ne budu poštovali pravila i procedure korištenja „body – worn“ kamera. Slanje ad hoc prikrivenih grupa trebalo bi biti i samim pripadnicima tih grupa nepoznato sve do trenutka početka akcije, kako bi se smanjila šansa dojavljivanja o ovoj aktivnosti policijskim službenicima koji će biti opremljeni kamerama.

[syndrome.pdf#:~:text=First%20described%20in%20the%201970s%2C%20BOS%20is%20a,employee%20and%20the%20actual%20requirements%20of%20their%20position](#), pristupljeno 09.12.2024.

³² Teorija odvratanja podrazumijeva „učenosť i praksu o tome kako prijetnje ili ograničenja sila jedne strane mogu uvjeriti drugu stranu da se suzdrži od pokretanja nekog pravca djelovanja“. Vidjeti u: Lindsay John i Gartzke Erik. 2019. „Introduction: Cross – Domain Deterrence, from Practice to Theory“. Oxford University Press. <https://academic.oup.com/book/35252?login=false>, pristupljeno 09.01.2024.

³³ Addams Ian and Mastracci Sharon, 2019: „Police Body – Worn Cameras: Effects on Officers Burnout and Perceived Organizational Support“, Police Quarterly, <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/109861118783987>, pristupljeno 08.01.2024.

Distribucija prikupljenih podataka

U dijelu teksta u kojem su prikazane tehničke komponente sistema „body – worn“ kamera koje će se, sudeći po fotografijama zvanične stranice MUP-a KS, a koje su prenijeli mediji, koristiti u ovom kantonu, podaci zabilježeni „body – worn“ kamerama će se uživo distribuirati u kontrolnom centru. Pitanje je da li će ovlast nadzora nad snimcima, uloga kontrolnog centra, ukoliko ovo bude slučaj, pripasti operativnom centru MUP-a KS. Ukoliko sistem bude tako strukturiran, neophodno je napraviti preraspodjelu ljudskih resursa ovog operativnog centra zavisno od načina na koji će upotreba kamera biti regulisana. Ukoliko se kamere budu palile samo u slučaju neposredne interakcije policijskih službenika i građana, može se urediti sistem notificiranja o paljenu kamera u operativnom centru na isti način na koji je regulisan sistem telefonskih poziva ovom centru, ali onda bi trebalo ozbiljno razmatrati potencijalno proširenje ljudskih kapaciteta operativnog centra. U drugom slučaju, kamere bi bile upaljene tijekom cijele smjene i eventualno bi se mogle ugasi tokom pauze, a to bi iziskivalo obavezno širenje kapaciteta operativnog centra na osnovu odluke o tome koliko aktivnih kamera na terenu može nadgledati jedan policijski službenik. Prvi od dva pomenuta načina bio bi višestruko efikasniji. Prvobitno, konstantan rad kamera ne doprinosi ni na koji način.

On iziskuje znatno povećanje korištenja ljudskih i tehnoloških resursa te stvara platformu za potencijalne zloupotrebe ličnih podataka, te kršenje ljudskih prava građana, od čega benefit nemaju niti policija niti građani. Ukoliko bi se pitanje distribucije podataka riješilo na način da operativni centar biva obaviješten prilikom svakog paljenja kamere, imali bi veći kapacitet za skladištenje relevantnih podataka te ne bi „gubili vrijeme“ na bespotrebno pregledavanje, ali i skladištenje višesatnih snimaka. Ovakav način opet, ugrožava samu implementaciju sistema u vidu nemogućnosti konstantnog uvida u poštivanje procedura od strane policijskih službenika, ali potencijalno rješenje ovog problema je elaborirano u prethodnom dijelu teksta.

Pohrana distribuiranih podataka

Kada je riječ o pohrani podataka koji su prikupljeni „body – worn“ kamerama, u praksi su zastupljena dva načina pohrane. Prvi se ogleda u tome da policijska uprava, čiji su službenici opremljeni „body – worn“ kamerama, u sopstvenu bazu podataka pohranjuje zapise koje kamere bilježe, ali u modernom dobu ovaj sistem je sve manje u upotrebi. Drugi način, većina policijskih službi, prilikom nabavke „body – worn“ kamera, u vidu prateće tehničke opreme, danas nabavlja i operativni sistem od istog proizvođača s kojim su kamere povezane. Ovakav princip je moguć upravo zbog brzog razvoja tehnologije te je mnogo brži i efikasniji od prethodno spomenutog.

Na osnovu svih prikupljenih podataka, takav će slučaj biti i sa MUP-om KS. Hytera VM780 kamere povezane su sa Hytera digitalnom platformom za upravljanje dokazima. Neraskidivi algoritam šifriranja AES256 i tehnologija digitalnog potpisa osiguravaju zaštitu digitalnih dokaza koje će „body – worn“ kamere prikupljati, a zaštita se osigurava kroz sve procese, od pohrane do prenosa podataka. Ovakav sistem upravljanja je dizajniran da se u slučaju kvara hardvera ili softvera podaci zaštite bez gubitaka. Posjeduje mnoge aplikacije, poput aplikacija za dijeljenje dokaza, oznaku dokaza, analizu podataka, što smanjuje troškove i radne sate u usporedbi s nekim od tradicionalnih metoda za izvođenje navedenih radnji. Hyterina digitalna platforma za upravljanje dokazima pruža mogućnost brze pretrage dokaznog materijala unosom jednog od relevantnih parametara kao što su identifikacioni broj policijskog službenika, lokacija interakcije policijskog službenika sa licem ili grupom lica, itd.³⁴

Uprkos garancijama koje ovaj, ali i svi ostali slični sistemi pružaju, moramo biti svjesni velikog rasta cyber prijetnji u modernom dobu. Svi podaci koji su pohranjeni u digitalnom formatu, uprkos brojnim zaštitnim sistemima i mehanizmima, mogu biti kompromitovani, jer cyber napadi u stopu prate razvoj svih tih zaštitnih sistema i mehanizama, a nije rijetka pojava da su u nekim segmentima i „korak ispred“. Ovo se najčešće dešava uslijed sporih i neprofesionalnih reakcija osoblja koje upravlja zaštitnim mehanizmima sistema, što je uzrokovano nedovoljnom edukacijom ovih kadrova. Može se zaključiti da će MUP KS morati ozbiljno pristupiti edukaciji svojih službenika kojima pripadne odgovornost zaštite baza podataka. Dužnosti kontrolora i obrađivača, koje se odnose na sigurnost podataka, definisane su kroz član 11. Zakona o zaštiti ličnih podataka BiH te se može zaključiti da je zakonodavac nametnuo svim organima javne uprave, koji vrše obradu ličnih podataka, da posebnu pažnju skrenu na sigurnost istih tijekom obrade i nakon nje.³⁵

³⁴ <https://www.hytera.com/en/product-new/body-worn-camera/management-platform/>, pristupljeno 15.12.2023.

³⁵ (1) Kontrolor podataka i, u okviru svoje nadležnosti, obrađivač podataka staraju se o bezbjednosti podataka te preduzimaju sve tehničke i organizacione mjere i utvrđuju pravila postupka, koji su neophodni da bi se sproveo ovaj zakon i drugi propisi u vezi sa zaštitom i tajnošću podataka.

(2) Kontrolor i obrađivač dužni su da preduzmu mjere protiv neovlaštenog ili slučajnog pristupa ličnim podacima, mijenjanja, uništavanja ili gubitka podataka, neovlaštenog prenosa, drugih oblika nezakonite obrade podataka, kao i mjere protiv zloupotrebe ličnih podataka. Ova obaveza ostaje na snazi i nakon završene obrade podataka.

(3) Javni organ kao kontrolor dužn je da, u okviru svojih nadležnosti donese propis s ciljem provođenja ovog Zakona.

(4) Kontrolor i, u okviru svoje nadležnosti, obrađivač podataka dužni su da sačine plan za bezbjednot podataka kojim se određuju tehničke i organizacione mjere za bezbednost ličnih podataka.

(5) Savjet ministara Bosne i Hercegovine, uz prethodno pribavljeno mišljenje Agencije, propisaće način čuvanja i posebne mjere tehničke zaštite.

Upravljanje pohranjenim podacima

Pojam „upravljanje“ se u ovom slučaju referira na korištenje podataka koji su prikupljeni „body – worn“ kamerama, njihovo prosljeđivanje i brisanje. Kao primjer, može se navesti praksa iz susjedne RS, gdje je zakonom uređeno da se pohranjeni podaci brišu nakon četrdeset i pet dana od dana pohranjivanja. Pomoćnik načelnika uprave saobraćajne policije RS, Zlatko Belencan, izjavio je da je razlog tome činjenica da „građanin ima pravo žalbe u roku od 30 dana od trenutka kada smatra da je prema njemu učinjena protupravna radnja od strane policijskog službenika. Po načelu hitnosti će se urediti taj postupak, a ako je izvršeno krivično djelo, tužilac može da izuzme sporni snimak ili da traži snimak u vidu dokaza. Snimak se može naći u sudskom postupku kod prekršajnog sudijske za dokazivanje“.³⁶

Podaci prikupljeni korištenjem „body – worn“ kamera od policijskih službenika koriste se kako bi se olakšao postupak dokazivanja u slučajevima kao što su prijave protiv policijskih službenika za prekoračenje njihovih ovlaštenja, počinjena krivična djela, itd. Smatra se da bi se korištenjem sistema „body – worn“ kamera svi ovi procesi znatno ubrzali te da bi razjašnjavanje svih nejasnih okolnosti u pomenutim slučajevima bilo znatno jednostavnije. Ipak, nameće se više pitanja. Koliko će se pohranjeni podaci čuvati u bazama podataka? Da li će podaci bitibrisani u potpunosti nakon isteka vremenskog roka ili će se čuvati te, uz adekvatne korekcije poput anonimizacije³⁷, koristiti u naučne, edukativne i istraživačke svrhe? Da li će građanima, na koje se ovi podaci odnose, biti odobren pristup istima i da li će nakon određenog vremenskog roka snimci biti pušteni u javnost? Sve su ovo pitanja na koja bi bilo poželjno što prije pronaći odgovore kako bi se sam sistem „body – worn“ kamera i zakonski okvir koji reguliše njegovu primjenu što preciznije uspostavili u svrhu njegovog što efikasnijeg funkcionisanja.

Naime, sve uposlenike MUP-a KS koji budu uključeni u obradu ličnih podataka prikupljenih „body – worn“ kamerom, Zakon o zaštiti ličnih podataka obavezuje da čuvaju tajnost ovih podataka čak i nakon prestanka radnog odnosa. Zakon predviđa da ovi podaci za uposlenike koji ih obrađuju predstavljaju službenu tajnu.³⁸ Odavanje službene tajne je članom 388. Krivičnog Zakona Federacije Bosne i Hercegovine (FBiH) definisano kao krivično djelo za koje je zapriječena kazna od najmanje šest mjeseci, a ukoliko je krivično djelo odavanja službene tajne

³⁶ „Od danas srpski policajci imaju kamere na uniformama: Zna se i da li građani imaju pravo da odbiju da ih kamera snima i kako će se snimci čuvati“, Srbija Danas, <https://www.sd.rs/vesti/drustvo/saobracajna-policija-kamere>, pristupljeno 18.12.2023.

³⁷ **Anonimizacija podataka** je postupak obrade ličnih podataka kojim se nepovratno sprječava identifikacija pojedinca iz obrađenih podataka, „Anonimizacija i pseudonimizacija podataka“, Cert.hr 2018,

³⁸ **Službena tajna** je podatak ili isprava koja je zakonom, drugim propisom ili općim aktom nadležne institucije u Federaciji, kantonu, gradu i općini, donesenim na osnovu zakona proglašena službenom tajnom. – Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine, („Sl. novine FBiH“, br. 36/2003, 21/2004 – ispr., 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 46/2016, 75/2017, 31/2023), <https://www.paragraf.ba/propisi/fbih/krivicni-zakon-federacije-bosne-i-hercegovine.html>, pristupljeno 17.12.2023.

počinjeno iz koristoljublja zapriječena je kazna do deset godina zatvora.³⁹ Ovo je dodatni vid zaštite građana, odnosno njihovih ličnih podataka koji će biti prikupljeni korištenjem sistema „body – worn“ kamera u KS.

Također, još jedan vid zaštite ličnih podataka koji predviđa Krivični zakon FBiH jeste onaj iz člana 193. u kojem je definisano da „službena ili odgovorna osoba u Federaciji koja bez pristanka pojedinca protivno zakonskim uvjetima prikuplja, obrađuje ili koristi njegove osobne podatke ili te podatke koristi suprotno zakonom dozvoljenoj svrsi njihova prikupljanja, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do šest mjeseci“.

Pogodno bi bilo koristiti podatke koji su prikupljeni „body – worn“ kamerama u edukacijske svrhe, što je praksa u većini država u kojima policijski službenici koriste ove naprave. Naime, ovaj vid upotrebe podataka je predviđen u Zakonu o zaštiti ličnih podataka BiH, kroz član 21. u kojem je definisano da nije potrebna suglasnost nosioca podataka ukoliko se nakon isteka vremenskog roka podaci koriste u statističke, historijske i naučne svrhe te se posebna pažnja posvećuje poštovanju prava na zaštitu privatnosti i ličnog života nosioca podataka.⁴⁰

Prava građana u odnosu na prikupljene podatke

Pitanje prava građana u odnosu na podatke i informacije u posjedu javnih organa u BiH uređuju Zakon o zaštiti ličnih podataka BiH i zakoni o slobodi pristupa informacijama na državnom i entitetskim nivoima.

Naime kroz stav 1. člana 24. Zakona o zaštiti ličnih podataka BiH definisano je da: „Kontrolor podataka obavještava nosioca podataka na njegov zahtjev o toku obrade njegovih podataka koju vrši kontrolor ili obrađivač podataka, svrsi obrade podataka, zakonskoj osnovi i trajanju obrade, da li su podaci pribavljeni od nosioca podataka ili od treće strane i o pravu na pristup ličnim podacima, kao i o tome ko je primio ili ko će da primi podatke i za koju svrhu.“ Dakle, građanima je pružena mogućnost informisanja o toku obrade njihovih podataka.

Član 25. istog Zakona, kroz stav 3. definiše i način na koji se te informacije dostavljaju: „Kontrolor podataka dužan je da dostavi ove informacije u pisanoj i razumljivoj formi, u roku od 30 dana od kada je podnesen zahtjev“. Član 27. Zakona o zaštiti ličnih podataka BiH, kroz stav 1. uređuje pitanje ispravljanja, brisanja i blokiranja podataka na sljedeći način: „Kontrolor će na zahtjev nosioca podataka ispraviti, izbrisati ili blokirati podatke za koje se utvrdi da su netačni ili

³⁹ Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine, („Sl. novine FBiH“, br. 36/2003, 21/2004 – ispr., 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 46/2016, 75/2017, 31/2023), član 388, <https://www.paragraf.ba/propisi/fbih/krivicni-zakon-federacije-bosne-i-hercegovine.html>, pristupljeno 17.12.2023.

⁴⁰ Zakon o zaštiti ličnih podataka Bosne i Hercegovine („Sl. glasnik BiH“, br. 49/2006, 76/2011 i 89/2011 – ispr.), član 21, <https://www.paragraf.ba/propisi/bih/zakon-o-zastiti-licnih-podataka.html>, pristupljeno 28.12.2023.

“Body-worn” kamere policijskih službenika: Šta trebamo znati?

da su pogrešno navedeni ili obrađeni na drugi način koji je suprotan zakonu i pravilima koji se odnose na obradu podataka“.

Naravno, u ovim pravilima postoje izuzetci koje Zakon o zaštiti ličnih podataka predviđa kroz član 28. na način da: „Kontrolor nije dužan da pruži informacije o obradi ličnih podataka, niti da omogući pristup ličnim podacima ako bi se time mogla nanijeti značajna šteta legitimnim interesima sljedećih kategorija u Bosni i Hercegovini: (...)“, a ona kategorija koja je relevantna za primjenu sistema „body – worn“ kamera jeste „(...) d) preventivni, u istrazi, otkrivanju krivičnih djela, gonjenju izvršilaca, te povredi etičkih pravila profesije (...)“

Također, bitno je naznačiti član 29. Zakona o zaštiti ličnih podataka koji kroz stav 1. definiše da: „Kontrolor ne može da donese odluku koja će proizvesti pravno dejstvo na nosioca podataka ili koja može značajno da utiče na njega, a cilj joj je da procijeni određene lične odlike nosioca podataka, koja je zasnovana isključivo na automatskoj obradi ličnih podataka.“ Ovaj člannalaže da se obrada podataka prikupljenih „body – worn“ kamerama, konkretno upravljanje njima, ne odnosi samo na automatsku obradu, odnosno da se sama kontrola svih ličnih podataka koji budu prikupljeni ne ostavlja na dispoziciju samo softveru, već je nužno da u taj proces bude uključen i ljudski faktor. Ovo može pozitivno utjecati na percepciju građana o pomenutom sistemu. Isti član zakona predviđa i dva izuzetka, ali zbog njihove irelevantnosti za temu istraživanja oni neće biti analizirani.

Član 30. Zakona o zaštiti ličnih podataka BiH kroz stav 1. definiše način na koji građani mogu podnijeti prigovore u vezi da obradom njihovih ličnih podataka, stoga je neophodno ovaj član Zakona citirati u cjelosti:

„(1) Kada nosilac podataka posumnja da su kontrolor ili obrađivač podataka povrijedili njegovo pravo ili da postoji direktna opasnost za povredu prava, može da podnese prigovor Agenciji⁴¹ radi zaštite svojih prava i da zahtjeva da:

- a) se kontrolor ili obrađivač uzdrže od takvih radnji i isprave činjenično stanje prouzrokovano tim radnjama;
- b) kontrolor ili obrađivač isprave ili dopune lične podatke tako da oni budu autentični i tačni;
- c) lični podaci budu blokirani ili uništeni.

(2) O zahtjevu nosioca podataka iz stava (1) ovog člana Agencija donosi rješenje koje se dostavlja podnosiocu prigovora i kontroloru.

(3) Protiv rješenja Agencije nije dozvoljena žalba, ali može da se pokrene upravni spor kod Suda Bosne i Hercegovine.

⁴¹ Agencija za zaštitu ličnih podataka Bosne i Hercegovine.

(4) Prilikom odlučivanja o prigovoru Agencija postupa prema odredbama Zakona o upravnom postupku.“

Član 31. Zakona o zaštiti ličnih podataka BiH definiše da kontrolor može biti oslobođen odgovornosti ukoliko nije mogao spriječiti povredu prouzrokovanu od strane nadležne osobe za obradu ličnih podataka, ali i da i u tom slučaju nosilac podataka može zahtjevati obustavu nepravilnosti pri obradi, ispravku dopunu, blokadu ili uništenje obrađivanih podataka. Član 32. Zakona predviđa da je kontrolor dužan nadoknaditi materijalnu ili nematerijalnu štetu nastalu povredom prava na privatnost nosioca podataka čiji su lični podaci bili predmetom obrade.

Ovakav zakonski okvir pruža efikasnu zaštitu građanima prilikom svake faze obrade njihovih ličnih podataka, čija je zaštita svojevrsan preduslov samoj zaštiti prava na privatnost definisanog članom 8. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda iz 1950. godine. Agencija za zaštitu ličnih podataka je samostalna upravna organizacija koja je osnovana da bi se obezbijedila zaštita ličnih podataka.⁴²

Državni zakon i entitetski zakoni o slobodi pristupa informacijama uređuju pitanje pristupa informacijama u posjedu javnih organa na gotovo identičan način, te će kroz nastavak teksta biti analizirane odredbe Zakona o slobodi pristupa informacijama u BiH koje su relevantne za implementaciju sistema „body – worn“ kamera policijskih službenika. Predmet i cilj pomenutog zakona su uređenje pristupa informacijama u posjedu javnih organa jer su, kako se navodi u zakonu, „informacije pod kontrolom javnog organa javno dobro i da se pristupom istima potiče veća transparentnost i odgovornost javnih organa, što je neophodno za demokratski proces“, a što je značajno za samu primjenu sistema „body – worn“ kamera čiji je jedan od glavnih ciljeva veća transparentnost u radu policijskih službenika. Dalje, zakonom je definisano da: „svako fizičko ili pravno lice ima pravo pristupa ovim informacijama u najvećoj mogućoj mjeri, u skladu sa javnim interesom, te da javni organi imaju odgovarajuću obavezu da saopće te informacije.“

Pitanja pristupa ličnim informacijama, prava na traženje izmjene istih, te izuzetke koji se odnose na pristup informacijama, Zakon o slobodi pristupa informacijama u BiH kroz svoje odredbe reguliše na sličan način kao i Zakon o zaštiti ličnih podataka čije su odredbe prethodno analizirane, stoga ih nije potrebno elaborirati. Ono što je iznimno značajno jesu aktivnosti ombudsmena predviđene ovim Zakonom kroz član 22.

„U obavljanju funkcija u smislu ovog zakona, Ombudsmen za ljudska prava Bosne i Hercegovine može *iner alia* razmatrati:

- a) sačinjavanje i dostavljanje informacija, kao što su vodići i opće preporuke koje se odnose na provođenje i primjenu ovog zakona;

⁴² Zakon o zaštiti ličnih podataka Bosne i Hercegovine, („Sl. glasnik BiH“, br. 49/2006, 76/2011 i 89/2011 – ispr.), <https://www.paragraf.ba/propisi/bih/zakon-o-zastiti-licnih-podataka.html>, pristupljeno 18.12.2023.

“Body-worn” kamere policijskih službenika: Šta trebamo znati?

- b) uključivanje u godišnji izvještaj posebnog dijela koji se odnosi na njegove aktivnosti u smislu ovog zakona; i
- c) predlaganje uputstava o primjeni ovog zakona svim nadležnim organima u Federaciji, u saradnji sa institucijom ombudsmena za Bosnu i Hercegovinu i ombudsmenom Republike Srpske.⁴³

Aktivnosti Ombudsmena za ljudska prava u BiH mogu biti značajne za implementaciju sistema „body – worn“ kamera, jer su upravo pitanja ljudskih prava i zaštite ličnih podataka, koja su praktično neraskidiva, privukla najveću pažnju javnosti kada je implementacija sistema najavljena.

⁴³ Zakon o slobodi pristupa informacijama u Federaciji Bosne i Hercegovine, („Službene novine Federacije BiH, br. 32/2001 i 48/2011), https://advokat-prnjavorac.com/zakoni/ZAKON_pristupu_informacijama_FBiH.pdf, pristupljeno 18.12.2023.

Zaključak

Digitalizacija svih radnih procesa je neminovna. Konstantno profesionalno unapređivanje osnovni je preduslov za efikasan rad, a ono nije moguće bez praćenja savremenih trendova koji su usko vezani uz digitalizaciju. Nabavka „body – worn“ kamera predstavlja svojevrsan napredak i ukoliko bude ispravno primjenjivan može rezultovati značajnim poboljšanjem u interakciji između policijskih službenika i građana. Vremenski „zaostatak“ od 18 godina, uzevši u obzir činjenicu da su se „body – worn“ kamere počele primjenjivati 2005. godine, ne mora nužno biti negativan. On nam pruža mogućnost analize svih grešaka, ali ispravnih poteza koji se odnose na ove kamere, a na osnovu kojih se njihova upotreba može regulisati na najbolji mogući način. Strane prakse pokazuju da „body – worn“ kamere doista doprinose smanjenju prijava protiv policijskih službenika. Do takvih rezultata je došlo, dijelom zbog profesionalnijeg ponašanja policajaca zbog činjenice da se njihov rad snima, a dijelom zbog svijesti građana da su snimani, te da su lažne i neutemeljene prijave besmislene. Također, pomenute kamere su olakšale izvođenje radnji dokazivanja u velikom broju slučajeva, što je skupa sa smanjenim brojem prijava protiv policijskih službenika, naročito u većim državama, rezultiralo znatim finansijskim uštedama. Interakcija policijskih službenika i građana je poboljšana upotrebom „body – worn“ kamera, ali to je pretežno ostvareno u područjima sa nižom stopom kriminaliteta. U onim problematičnijim su kamere ipak dosta puta izazivale kontraefekat, te je to jedan od primarnih problema čijim bi se rješavanjem efikasnost „body – worn“ kamera podigla na još viši nivo. Karakteristike „body – worn“ kamera kojima će, po svemu sudeći, biti opremljeni policijski službenici MUP-a KS prilagodljive su bilo kojoj regulaciji primjene sistema, što pruža policijskim službenicima i njihovim rukovodiocima prostor za zajednički dogovor koji se odnosi na to pitanje. Kroz analizu je ustanovljeno da zakonski okvir zaštite ličnih podataka i ljudskih prava u BiH postoji, ali je bitna njegova adekvatna primjena, ono što u BiH često izostaje. Upravo ovaj novi sistem može biti početak te adekvatnije primjene. Ukoliko sistem „body – worn“ kamera bude efikasno primjenjivan postoji velika šansa da se podigne građansko povjerenje u rad policije, da rad policije postane transparentniji i da dođe do smanjenja korupcije. Građansko povjerenje je ključno jer od njega uveliko zavisi i stepen saradnje sa policijom. Važan korak ka efikasnoj implementaciji sistema „body – worn“ kamera jeste informisanje javnosti. Naime, naznačeno je da je jedan od osnovnih ciljeva implementacije sistema „body – worn“ kamera u KS poboljšana interakcija između policijskih službenika i građana, stoga bi adekvatna informacijska kampanja bila od velike koristi. Građanima bi se približio cjelokupan sistem i sve njegove bitne komponente poput tehničkih karakteristika, zakonskog okvira, baza podataka u kojima će se lični podaci građana koji budu prikupljeni ovim sistemom nalaziti, sigurnosne procedure u vidu zaštite podataka, itd. Također, građanima iz drugih bosanskohercegovačkih kantona i stranim državljanima korisne bi bile ove informacije s obzirom da će se sistem „body – worn“ kamera primjenjivati, za početak, samo u KS, a utjecat

“Body-worn” kamere policijskih službenika: Šta trebamo znati?

će i na nerezidente u vidu posjetitelja, turista, lica koja se nalaze u tranzitu, itd. Kvalitetna informacijska kampanja mogla bi i sama utjecati na poboljšanje interakcije između policijskih službenika i građana, jer se takvim pristupom građanima pokazuje da ne postoje nikakve skrivene namjere u implementaciji ovog sistema, već stvarno povećanje kvaliteta policijskog rada i suzbijanje korupcije.

Literatura

- Addams Ian and Mastracci Sharon, 2019: „Police Body – Worn Cameras: Effects on Officers Burnout and Perceived Organizational Support“, Police Quarterly, <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1098611118783987>, pristupljeno 08.01.2024
- American Police Officers Alliance, 2018: „Police Use Body Worn Video, a Brief History“, <https://americanpoliceofficersalliance.com/police-use-body-worn-video-brief-history/>, pristupljeno 07.12.2023.
- American Thoracic Society: „What is Burnout Syndrome (BOS)?“,
- Donohue Richard H., Hollywood John S., Peterson Samuel, Harrison Bob, Tapia Daniel, Bhatt Sunny D., Strickland Candace, 2023: „Independent Assessment of the ICE Body – Worn Camera Pilot Program“, Homeland Security Operational analysis Center, https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA2014-2.html, pristupljeno 08.01.2024.
- Fena, 2023: „Ministar MUP-a KS najavio kada bi se body kamere mogle naći na uniformama policajaca“, N1 BiH, <https://n1info.ba/vijesti/ministar-mup-a-ks-najavio-kada-bi-se-body-kamere-mogle-naci-na-uniformamama-policajaca/>, pristupljeno 10.12.2023.
- Fena, 2023: „Ovako izgledaju body kamere koje će nositi pripadnici MUP-a KS, najavljeno i od kada“, Fokus.ba, <https://www.fokus.ba/vijesti/bih/ovako-izgledaju-body-kamere-koje-ce-nositi-pripadnici-mup-a-ks-najavljeno-i-od-kada/>, pristupljeno 11.12.2023.
- Flexible Research Contract, 2011: Evaluation in the Community Safety Unit Body Worn Video Projects in Paisley and Aberdeen, ODS Consulting, <https://www.3eyetech.com/wp-content/uploads/2012/01/Body-Worn-CCTV-Final-report-July-2011.pdf>, pristupljeno 08.12.2023.
- <https://ehr-bih.org/>, pristupljeno 05.12.2023.
- <https://www.cert.hr/93866-2/>, pristupljeno 18.12.2023.
- <https://www.hytera.com/en/product-new/body-worn-camera/management-platform/>, pristupljeno 15.12.2023.
- <https://www.thoracic.org/patients/patient-resources/resources/burnout-syndrome.pdf#:~:text=First%20described%20in%20the%201970s%2C%20BOS%20is%20a,employee%20and%20the%20actual%20requirements%20of%20their%20position>, pristupljeno 09.12.2024.

“Body-worn” kamere policijskih službenika: Šta trebamo znati?

- Krcić - Nalo Amanda, 2021: „Policajci u Sarajevu će nositi kamere na uniformama“, Dnevni Avaz, <https://avaz.ba/vijesti/bih/646496/policajci-u-sarajevu-ce-nositi-kamere-na-uniformama>, pristupljeno 05.12.2023.
- Kržalić Armin, 2017: „Stavovi građana o policiji“, Centar za sigurnosne studije BiH, <https://css.ba/wp-content/uploads/2016/02/Bosna-i-Hercegovina-Stavovi-gra%C4%91ana-o-policiji-2016-3.pdf>, pristupljeno 10.01.2024.
- Layton Julia, 2015: „How Police Body Cameras Work?“, How Stuff Works, <https://people.howstuffworks.com/police-body-cameras.htm>, pristupljeno 11.12.2023.
- Lindsay, John R.; Gartzke, Erik, 2019: „Introduction: Cross – Domain Deterrence, from Practice to Theory“, Oxford University Press, <https://academic.oup.com/book/35252?login=false>, pristupljeno 09.01.2024.
- Ljutić Milica, 2023: „Šta su sve snimile kamere na uniformama saobraćajne policije? Evo kako reaguju građani, Alo.rs, <https://www.alo.rs/vesti/drustvo/821111/sta-su-sve-snimile-kamere-na-uniformama-saobracajne-policije-evo-kako-reaguju-gradani/vest>, pristupljeno 10.01.2024.
- Pejić Jelena 2019: „Šta je Policijska direktiva Evropske Unije? – kako organi za sprovođenje zakona (treba da) štite lične podatke?“, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, https://bezbednost.org/wp-content/uploads/2020/06/sta_je_policijska_direktiva_evropske_unije.pdf, pristupljeno 07.12.2023.
- Prof. Dr. Sc. Bukovač Puvača Maja, Demark Armando, mag. lur, 2019: „Pravo na zaštitu osobnih podataka kao temeljno pravo i odgovornost za štetu zbog njegove povrede“, Zbornih pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 40, br. 1, 287 – 315, https://bib.irb.hr/datoteka/997721.11_Bukovac_Puvaca_2.pdf, pristupljeno 05.12.2023.
- Scott Harris, „Product Feature: The Continous Evolution of the Body – Worn Camera“, Police Chief, <https://www.policechiefmagazine.org/product-feature-the-continuous-evolution-of-the-body-worn-camera/>, pristupljeno 05.12.2023.
- „Što se dogodilo s kamerama na policijskim odorama? Plaćamo ih, a ne koriste se, Danas.hr, <https://danas.hr/hrvatska/sto-se-dogodilo-s-kamerama-na-policijskim-odorama-placamo-ih-a-ne-koriste-se>, pristupljeno 10.01.2024.

Službeni dokumenti:

- Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda 1950; kako je izmijenjena Protokolima 11 i 14, s protokolima 1, 4, 6, 7, 12 i 13, Sekretarijat Evropskog suda za ljudska prava, juni 2010., http://mhrr.gov.ba/ured_zastupnika/dokumenti/default.aspx?id=1474&langTag=bs-BA, pristupljeno 22.12.2023.

- Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, *Official Journal L 281*, 23/11/1995 P. 0031 – 0050, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31995L0046:en:HTML>, pristupljeno 05.12.2023.
- Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, *usvojen na Općoj skupštini Ujedinjenih naroda, 16 decembra 1966. godine rezolucija br. 2200 A /XXI/), stupio na snagu 23. marta 1976. godine*, <http://www.mhrr.gov.ba/pdf/medunarodnipakt%20b.pdf>, pristupljeno 10.12.2023.
- Evropski sud za ljudska prava, *Vodić kroz sudsku praksu Evropskog suda za ljudska prava: zaštita podataka*, 28.02.2023,
- Zakon o zaštiti ličnih podataka Bosne i Hercegovine, („*Sl. glasnik BiH*“, br. 49/2006, 76/2011 i 89/2011 – *ispr.*), <https://www.paragraf.ba/propisi/bih/zakon-o-zastiti-licnih-podataka.html>, pristupljeno 05.12.2023.
- Zakon o policijskim službenicima Kantona Sarajevo, („*Sl. Novine Kantona Sarajevo*“, br. 38/2018, 26/2019 i 39/2020), <https://www.paragraf.ba/propisi/kantona-sarajevo/zakon-o-policijskim-sluzbenicima-kantona-sarajevo.html>, pristupljeno 06.12.2023.
- Zakon o slobodi pristupa informacijama u Bosni i Hercegovini, („*Službene novine Federacije BiH*, br. 32/2001 i 48/2011), https://advokat-prnjavorac.com/zakoni/ZAKON_pristupu_informacijama_FBiH.pdf, pristupljeno 18.12.2023.
- Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine, („*Sl. novine FBiH*“, br. 36/2003, 21/2004 – *ispr.*, 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 46/2016, 75/2017, 31/2023), <https://www.paragraf.ba/propisi/fbih/krivicni-zakon-federacije-bosne-i-hercegovine.html>, pristupljeno 17.12.2023.
- Pravilnik o izmjeni i dopunama pravnika o načinu držanja i nošenja oružja i municije, vrstama naoružanja i municije, opreme i posebne opreme policijskih službenika Uprave policije i Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo (*Službene novine Kantona Sarajevo; broj 5 – Strana 313;*), 2021.

Centar za sigurnosne studije - BiH

Centre for Security Studies - BH

BOSNA I HERCEGOVINA
71000 SARAJEVO
BRANILACA SARAJEVA 13/1

TEL:
+ 387 (0)33 262-456

info(at)css.ba

@CSSBIH

www.css.ba